

Adina Dragomirescu (coord.)
Irina-Roxana Georgescu · Delia-Monica Georgescu
Raluca-Diana Răducanu · Ileana Gae · Alina Dinu
Maria-Ramona Nedea · Adina Ionescu

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

pentru elevi și profesori

Sinteze și exerciții

CUVÂNT-ÎNAINTE

Ce fel de gramatică?

Gramatica de față este o lucrare care a rezultat din colaborarea dintre un grup de profesori, direct implicați în predarea gramaticii, cercetători lingviști și specialiști în domeniul evaluării. Prin modul de concepție și de prezentare, ne dorim să răspundem în mod direct și real la nevoile școlii de azi. Așadar, vă propunem o gramatică în care este dominantă o **perspectivă integratoare**: pe de o parte, sunt tratate nu numai părțile de vorbire și părțile de propoziție (care au ponderea cea mai mare), ci și elemente de vocabular, de fonetică, ortografie și ortoepie, de stilistică, așa cum apar în secțiunea de „elemente de construcție a comunicării” din actuala programă școlară; pe de altă parte, chiar în tratarea problemelor de gramatică, s-a urmărit nu numai relația dintre gramatică și alte compartimente ale limbii, ci și, acolo unde a fost posibil, relația dintre gramatică și literatură (de exemplu, se discută valorile timpurilor verbale în texte literare sau rolul elementelor de fonetică în analiza prozodică a poeziilor).

Cui ne adresăm?

În primul rând, ne adresăm elevilor de gimnaziu, care vor găsi în această lucrare sinteze teoretice conforme cu programa în vigoare și cu cerințele de la examenele naționale. Fiecare capitol este urmat de exerciții diversificate, pentru care se oferă rezolvări mai schematice sau mai detaliate. Aceste exerciții pot fi folosite și în clasă, dar pot fi rezolvate și acasă, pentru că se pot corecta cu ajutorul soluțiilor propuse la final.

În al doilea rând, ne adresăm profesorilor care au nevoie de acest instrument de lucru nu numai pentru predarea gramaticii în gimnaziu (și, sperăm cândva, în liceu), ci și pentru examenele pe care ei le susțin (titularizare, definitivat). Pentru a fi un sprijin real în predare, gramatica de față încorporează schematic informațiile cele mai relevante din *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, coord. Gabriela Pană Dindelegan, 2019, acordând un spațiu mai amplu acelor aspecte care sunt diferite de gramatica tradițională (numeralul, apozitia, complementul prepozițional, tipurile de construcții sintactice), precum și concepția din *Gramatica limbii române*, coord. Valeria Guțu Romalo, 2005/2008, punct de reper pentru titularizare și definitivat.

Adina Dragomirescu

VOCABULAR

Elemente de vocabular

1. RELAȚII SEMANTICE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMĂ ȘCOLARĂ:

- Cuvântul și contextul, forma și sensul cuvintelor
- Categoriile semantice: sinonime, antonime
- Cuvântul: formă și sens (sensul de bază și sensul secundar, sensul propriu, sensul figurat)
- Rolul contextului în crearea sensului
- Omonime. Cuvinte polisemantice
- Confuzii paronimice

SINONIME

Ce este sinonimia? Sinonimia este un tip de relație semantică ce se stabilește între cuvinte sau construcții sintactice cu sens asemănător sau identic și care se pot substitui reciproc într-un context.

Tipuri de sinonime

În funcție de gradul de echivalență semantică, sinonimele se grupează în:

1. sinonime totale – rar întâlnite, sunt monosemantice și au, în majoritate, legătură cu terminologia tehnico-științifică.

DE EXEMPLU:

natriu = sodiu

kaliu = potasiu

cupru = aramă

lift = ascensor

lunar = selenar

lexic = vocabular

cuvânt = vocabulă

enigmă = mister

scrântit = luxat etc.

2. sinonime parțiale (imperfecte/aproximative) – constituie o categorie mult mai vastă, relația semantică stabilită între acestea fiind influențată de context, de caracterul polisemantic al cuvintelor.

DE EXEMPLU:

a [se] păstra = a pune bine, a menține, a ține, a oglindi/a reflecta, a rezerva

- Mama **păstrează** bijuteriile de aur într-o casetă.
- Roșiile **se păstrează** peste iarnă la congelator.
- Străzile orașului **păstrează** parfumul epocilor apuse.
- Matei mi-**a păstrat** loc la film.

a umbla = a circula, a căuta, a se purta (îmbrăcat și încălțat) într-un anumit fel

- *Damenii umblă pe străzi seara.*
- *Mama îmi umblă prin lucruri unele.*
- *Vecinul meu umblă îmbrăcat elegant pe stradă.*

În relația de sinonimie intră atât cuvinte, cât și unități frazeologice. Distingem astfel:

1. sinonime lexicale (relația de sinonimie se stabilește între două cuvinte)

DE EXEMPLU:

mister = enigmă

enorm = imens

2. sinonime lexico-frazeologice (relația de sinonimie se stabilește între un cuvânt și o unitate frazeologică)

DE EXEMPLU:

capitală = cetate de scaun

trop = figură de stil

înstărit = cu dare de mână

epitaf = inscripție funerară

a anunța = a da de știre

a dispărea = a se face nevăzut etc.

3. sinonime frazeologice (relația de sinonime se stabilește între două unități frazeologice)

DE EXEMPLU:

a lua la refec = a trage un perdaf

a spăla putina = a o lua la sănătoasa

a da ortul popii = a înghiți gutuia/a trece în neființă/a-și da obștescul sfârșit

Pentru ca două sau mai multe cuvinte să fie sinonime, ele trebuie să aparțină aceleiași clase gramaticale și să existe posibilitatea substituirii într-un context, fără alterarea sensului acestuia.

DE EXEMPLU:

substantive:

- *fericire = beatitudine; speranță = nădejde; politețe = amabilitate etc.*
- *Mulți tânjesc după starea de fericire./Mulți tânjesc după starea de beatitudine.*

pronume:

- *el = dânsul, dumnealui*
- *El merge la piață în fiecare sâmbătă./Dânsul merge la piață în fiecare sâmbătă.*

adjective:

- *fortuit = întâmplător; harnic = muncitor; etern = veșnic etc.*
- *Copilul harnic este răsplătit de părinți./Copilul muncitor este răsplătit de părinți.*

verbe:

- ⊙ *a rătăci = a hoinări; a conversa = a discuta; a înșela = a trage pe sfoară etc.*
- ⊙ *Colegii mei rătăcesc prin pădure./Colegii mei hoinăresc prin pădure.*

adverbe:

- ⊙ *pretutindeni = peste tot; iar = din nou; brusc = pe neașteptate etc.*
- ⊙ *Alarma de incendiu s-a declanșat brusc./Alarma de incendiu s-a declanșat pe neașteptate.*

conjunții:

- ⊙ *dar = însă, ci, or; căci = deoarece, întrucât, fiindcă etc.*
- ⊙ *Am strigat-o pe Maria, dar aceasta nu a răspuns./Am strigat-o pe Maria, însă aceasta nu a răspuns.*

prepoziții:

- ⊙ *către = [în]spre; ca = precum etc.*
- ⊙ *Mă îndrept către gară./Mă îndrept înspre gară.*

ANTONIME

Ce este antonimia? Antonimia desemnează o relație semantică reprezentată de opoziția de sens dintre două cuvinte. Altfel spus, antonimele sunt cuvintele care au formă diferită și sens opus.

DE EXEMPLU:

bun ≠ rău, mic ≠ mare, scund ≠ înalt, bunătate ≠ răutate, bucurie ≠ tristețe, etern ≠ efemer etc.

La fel ca în cazul sinonimelor, relația de antonimie se poate stabili între două cuvinte (*departe ≠ aproape*) sau între un cuvânt și o unitate frazeologică (*a ascunde ≠ a da pe față, a opri ≠ a da drumul*).

Antonimele pot fi exprimate:

- ⊙ prin cuvinte diferite (*adevăr ≠ minciună, a intra ≠ a ieși*);
- ⊙ printr-un cuvânt derivat cu prefix negativ de la cel de bază: *normal ≠ anormal, moral ≠ imoral, legal ≠ ilegal, egal ≠ inegal, a lega ≠ a dezlega, a minți ≠ a dezminți, a conecta ≠ a deconecta, corect ≠ incorect, valoare ≠ nonvaloare etc.*

ATENȚIE!

Nu există relație de antonimie în cazul perechilor tot/netot, curat/necurat, bun/nebun, deoarece sensurile lor nu sunt opuse, ci se raportează la proprietăți diferite. Antonimele cuvintelor *tot, curat, bun* sunt *nimic, murdar, rău*, în timp ce antonimele cuvintelor *netot, necurat, nebun* sunt *deștept, malefic, normal*.

Asemenea relației de sinonimie, relația de antonimie se stabilește între cuvinte care aparțin aceleiași clase gramaticale.

DE EXEMPLU:

substantive:

- ☉ *bunătate* ≠ *răutate*; *bunăvoință* ≠ *rea-voință*; *modestie* ≠ *îngâmfare*, *infatuare*; *liniște* ≠ *zgomot* etc.

pronume:

- ☉ *tot* ≠ *nimic*; *mulți* ≠ *puțini*

adjective:

- ☉ *trist* ≠ *vesel*, *bucuros*; *leneș* ≠ *harnic*; *onest* ≠ *oneros*; *ipocrit* ≠ *sincer* etc.

verbe:

- ☉ *a îngheța* ≠ *a dezgheța*; *a aproba* ≠ *a dezaproba*; *a închide* ≠ *a deschide* etc.

adverbe:

- ☉ *departe* ≠ *aproape*; *dincoace* ≠ *dincolo* etc.

CUVINTE POLISEMANTICE

Ce este polisemia? În vocabularul limbii române, există cuvinte monosemantice (cu un singur sens) și cuvinte polisemantice (cu mai multe înțelesuri). Polisemia reprezintă capacitatea cuvintelor de a avea mai multe sensuri, între care se păstrează o anumită legătură semantică.

Din acest punct de vedere, în paradigma semantică a unui cuvânt, de obicei, există:

- ☉ **sensul propriu, de bază**, cel mai des folosit în comunicare, individualizat în prima definiție de dicționar a cuvântului;
- ☉ **sensul propriu, secundar**, realizat contextual prin analogie cu cel propriu, de bază, fără valoare expresivă;
- ☉ **sensul figurat, conotativ**, regăsit, de cele mai multe ori, în limbajul operelor literare, marcat în dicționare prin abrevierea *fig.*

DE EXEMPLU:

ÎNGHEȚĂ, *îngheț*, vb. I.

1. a se preface în gheață: *Apa înghețată când este ger.*
2. a degera, a amorți sau a face să degere, să amorțească de frig: *Mi-au înghețat degetele pe cutia de înghețată.*
3. (*fig.*) a încremeni, a înlemni, a înmărmuri (de frică, de emoție): *Locuitorii imobilului au înghețat când au auzit explozia.*

APRİNDE, *apřind*, vb. III.

1. a face să ardă focul sau un material combustibil; a da foc unui obiect: *Matei a aprins focul când a ajuns acasă.*
2. a face sau a începe să lumineze: *Când a ajuns în tunel, minerul a aprins lanterna.*
3. *fig.* (despre oameni) a se înflăcări, a se pasiona; a-și ieși din fire: *Colegul meu se aprinde ori de câte ori este ironizat.*

MARE², *mări*, s.f.

1. vastă întindere de apă stătătoare, adâncă și sărată, de pe suprafața pământului, care de obicei este unită cu un ocean printr-o strâmtoare: *În mare trăiesc multe specii de pești.*
2. (*fig.*) suprafață vastă, nesfârșită: *O mare de nori acoperea cerul.*
3. (*fig.*) mulțime nesfârșită: *În oraș am văzut o mare de oameni căutând cadouri pentru Sărbători.*

OMONIME

Ce sunt omonimele? Omonimele sunt definite drept cuvinte care au aceeași formă, dar sens total diferit.

Dicționarele sunt inconsecvente în înregistrarea omonimelor. Nu numai de la un dicționar la altul, ci și în interiorul aceluiași dicționar, omonimele apar fie **ca unități lexicale distincte**, numerotate cu exponent: *mare¹, mare²* etc., fie **ca o singură unitate lexicală**, dar cu mai multe sensuri diferite între ele, numerotate cu I, II, III etc. Acest lucru se întâmplă și din cauza alunecărilor semantico-lexicale care se produc; astfel, un cuvânt polisemantic poate aluneca spre unități lexicale omonime, prin pierderea legăturii dintre sensuri (specializare semantică) și chiar prin diferențiere morfologică, noile unități având forme flexionare diferite.

DE EXEMPLU:

Substantivul *ochi* apare în DEX cu următoarele sensuri: I. s.m. *fiecare dintre cele două organe ale vederii*, II. s.n. *fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre*, III. s.m. *compus: ochi-de-pisică = disc de sticlă sau de material plastic (montat într-o garnitură de metal) care reflectă razele de lumină proiectate asupra lui și care este folosit ca piesă de semnalezare la vehicule sau la panourile fixe de pe șosele etc.*; acestea sunt unități lexicale distincte, deoarece legătura de sens dintre ele s-a pierdut, iar formele de plural sunt diferite: I un *ochi/doi ochi* și II, III un *ochi/două ochiuri*.

Există mai multe tipuri de omonime:

I. Omonimele lexicale aparțin aceleiași clase gramaticale (părți de vorbire).

DE EXEMPLU:

broască¹ [subst.] = dispozitiv de închidere/deschidere a ușii – **broască**² [subst.] = amfibian
a absolvi¹ [vb.] = a termina un ciclu de învățământ – **a absolvi**² [vb.] = a cruța, a absolvi de o vină

La rândul lor, în funcție de gradul de echivalență/identitate formală, omonimele lexicale se împart în:

1. omonime totale (identitatea formală se păstrează în întreaga paradigmă a cuvintelor)

lamă¹, („foiță de metal ascuțită”): lamă, lame, lamei, lamelor
lamă² („mamifer”): lamă, lame, lamei, lamelor

2. omonime parțiale (identitatea se păstrează parțial în paradigma cuvintelor)

În această categorie intră substantivele cu forme diferite de plural (de exemplu: *crystal, raport, resort, arc, bandă, termen, calcul, curent, colț, dobitoc, răs, cap, fus, membru* etc.) și verbe cu formă identică de infinitiv, dar cu forme diferite în conjugare (de exemplu: *a acorda, a manifesta, a turna, a degaja, a însemna, a îndoii, a reflecta, a contracta, a concura* etc.).

bandă¹ („fâșie”): pl. benzi
bandă² („grup de răufăcători”, „gașcă”): pl. bande
raport¹ („legătură”, „relație”): pl. raporturi
raport² („comunicare scrisă sau orală”): pl. rapoarte
termen¹ („cuvânt”, „expresie”): pl. termeni
termen² („dată fixă la care se realizează ceva”): pl. termene
a turna: toarnă/turnează:

☉ Mara **toarnă** lichidul în recipient. („a vărsa”) vs Echipa de filmare **turnează** un serial de epocă. („a realiza”)

a manifesta: manifestă/manifstează:

☉ Maria **manifestă** interes pentru desen. („a arăta”, „a exprima”) vs Mulțimea **manifestează** în Piața Constituției. („a protesta”)

II. Omonimele lexico-gramaticale desemnează cuvintele care au aceeași formă, dar care aparțin unor clase gramaticale diferite.

DE EXEMPLU:

iar: conjuncție adversativă/adverb de timp

☉ Maria citește, **iar**¹ mama ei gătește pentru cină. (*iar* – conjuncție coordonatoare adversativă)

☉ Matei a venit **iar**² supărat la școală. (*iar* – adverb de timp, sinonim cu locuțiunea adverbială *din nou*)

Elemente de vocabular

capital: substantiv/adjectiv

- Firma unde lucrează tata are **capital** străin. [*capital* – subst., „finanțare”, „investiție”, „resurse”]
- Pentru înțelegerea fenomenelor, experimentul este **capital**. [*capital* – adj., „fundamental”]

O situație specială o constituie identitatea formală dintre un cuvânt-titlu și o formă flexionară a altui cuvânt, acestea fiind regăsite sub titulatura de **omoforme**.

car (subst.)/*car* (vb., indicativ, prezent, pers. I, sg.)

- Pe drumul de țară am văzut un **car**.
- Eu **car** bagajul până la mașină.

noi (pron. pers., I, pl.)/*noi* (adj., pl.)

- **Noi** ne amintim cu drag de anii de școală.
- Am primit haine **noi** pentru școală.

III. Omonimele gramaticale sau morfologice desemnează formele identice din paradigma aceluiași cuvânt.

DE EXEMPLU, verbul *a cânta* are forma *cântă* în trei contexte:

1. *El cântă la chitară.* [*cântă* – ind. prez., pers. a III-a sg.]
2. *Ei cântă în corul școlii.* [*cântă* – ind. prez., pers. a III-a, pl.]
3. **Cântă!** [*cântă* – imperativ, pers. a II-a, sg.]

Omonimia gramaticală se observă și în cazul substantivelor feminine care au forme identice la G/D, sg., și la N/Ac./D/G, pl., articulate nehotărât.

DE EXEMPLU: *casă*

Caz	Nr. sg.	Nr. pl.
N-Ac.	<i>casă</i>	case
G-D	[<i>unei</i>] case	[<i>unor</i>] case

IMPORTANT! Cuvintele care intră în relație de omonimie trebuie să îndeplinească simultan două criterii: se scriu și se pronunță la fel.

ATENȚIE!

Nu se subordonează regulii de mai sus cuvintele care sunt identice în ceea ce privește forma, dar se pronunță diferit și cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit. Acestea se constituie în două clase distincte, cea a omografelor și cea a omofonelor.

Omografele sunt cuvintele care au formă identică, dar se pronunță diferit:

- copii* (subst. pl., „reproduceri”, „imitații”) – *copii* (subst. pl., „fințe în primii ani de viață”)
- mobilă* (subst., „obiect pentru amenajarea unei locuințe”) – *mobilă* (adj., „care se mișcă”)

véselă [adj., „voioasă”] – *vesélă* [subst., „totalitatea vaselor folosite la masă”]
hâină [subst., „obiect de îmbrăcăminte”] – *haină* [adj., „fără milă”, „crudă”]
fúgi [vb., indicativ, prezent, pers. a II-a, sg.] – *fugí* [vb., indicativ, perfect simplu, pers. a III-a, sg./vb., infinitiv, prezent]
óchi [subst.] – *ochí* [vb., indicativ, perfect simplu, pers. a III-a sg./vb., infinitiv, prezent] etc.

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit:

neam [subst.] – *ne-am* [pron. pers. și verb auxiliar, pronunțate în aceeași silabă]
miau [interjecție] – *mi-au* [pron. pers. și vb. auxiliar, pronunțate în aceeași silabă]
ia [vb., indicativ, prezent, pers. a III-a sg.] – *ea* [pron. pers.]
ele [pron. pers., I, pl.] – *iele* [subst., „fințe din mitologia românească”] etc.

PARONIME. ATRACȚIA PARONIMICĂ

Ce sunt paronimele? Paronimele sunt cuvinte care au formă asemănătoare (diferă unul sau două sunete) și sens diferit. Relația de paronimie nu este un fenomen semantic, ci un „accident” care generează greșeli de limbă (confuzia paronimică). Din acest punct de vedere, în definirea paronimiei, trebuie avute în vedere două criterii fundamentale: cel al cvasiidentității formale și cel al funcționalității. Doar aplicarea principiului asemănării formale nu este un criteriu definitoriu în recunoașterea paronimelor.

Termeni ca *masă/casă*, *nas/naș*, *mal/cal*, *chelic/chilie*, *deputat/derutat*, *purcoil/puroi*, *vacă/vată*, *car/par* etc. nu intră în relație de paronimie, deoarece sensul lor este pe deplin cunoscut și nu există riscul de a fi confunđați în comunicare.

EXEMPLE de termeni care intră în relație de paronimie:

fișă/fișă

- *Folosesc o fișă pentru a suna un prieten de la un telefon public.* („piesă metalică în formă de monedă”)
- *Profesorul mi-a înmănat o fișă.* („foaie de hârtie”)

temporal/temporar

- *La școală am învățat despre subordonata circumstanțială **temporală**.* („care indică timpul”)
- *Soluția aleasă este **temporară**.* („provizoriu”, „de scurtă durată”)

a releva/a revela

- *Exemplul dat de elev **relevă** faptul că a căutat informații suplimentare.* („a evidenția”)
- *Comportamentul colegului meu mi-a **revelat** multe necunoscute ale caracterului său.* („a dezvălui”) etc.

Paronimele aparțin, în general, aceleiași clase gramaticale:

- **substantive:** *companie/campanie, dependență/dependință, prenume/pronume, jantă/geantă, mastru/maestru, propoziție/prepoziție* etc.
- **verbe:** *a apropria/a apropia, a asculta/a ausculta, a corobora/a colabora, a gira/a gera, a emigra/a imigra, cazual/cauzal* etc.
- **adjective:** *accidental/occidental, iminent/eminent, solidar/solitar, glaciari/glacial* etc.
- **conjuncții:** *or/ori*

În relație de paronimie intră și cuvinte din clase gramaticale diferite: *anual/anuar, aliniat/alineat, floral/florar, virtuos/virtuoz, capitell/capital* etc.

Atracția paronimică. În procesul de comunicare, relațiile paronimice favorizează fenomenul lingvistic numit atracție paronimică, manifestat prin înlocuirea unui cuvânt cu paronimul său, ceea ce determină confuzie la nivelul sensului unui enunț.

DE EXEMPLU:

aliniat [adj., așezat în rând]/*alineat* [subst., rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii]

- *Elevii sunt sfătuiți să lase aliniat la începutul unui paragraf.* (cuvântul *aliniat* este folosit greșit, în locul substantivului *alineat*)

sfară [fum înecăcios]/*sfoară* [frânghie]

- *Matei a dat imediat sfoară în țară aflând rezultatele de la concurs.* (cuvântul *sfoară* este folosit greșit, în locul substantivului *sfară*; expresia *a da sfară în țară* înseamnă *a da de veste, a anunța* și provine dintr-un vechi obicei de a transmite informația apropierii turcilor de granița de sud a Moldovei, aprinzând pe dealuri focuri al căror fum era vizibil în zona de nord, până la Cetatea de Scaun a Sucevei).

familiar [care este bine cunoscut]/*familial* [privitor la familie]

- *Mediul familiar este important în educația unui tânăr.* (*familiar* este folosit greșit, în locul lui *familial*)

or [conjuncție adversativă]/*ori* [conjuncție disjunctivă]

- *Ei au luat decizia de a dezerta. Ori, asta nu poate rămâne fără repercusiuni.* (*ori*, sinonim cu *sau*, este folosit greșit în locul lui *or*, sinonim cu *dar*, *însă*)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Relația de antonimie reprezintă o sursă de expresivitate în textele literare, fiind regăsită în figuri de stil precum antiteza (Tudor Arghezi, *Morgenstimmung*: „*Eu veneam de sus, tu veneai de jos./Tu soseai din vieți, eu veneam din morți.*”), oximoronul (Mihai Eminescu, *Odă (în metru antic)*: „*Când deodată tu răsăriși în cale-mi,/Suferință tu, dureros de dulce...*”) și litota (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*: „*...și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea deseori în ciuda mea și îmi bătea din pumni poreclindu-mă Ion Torcălău...*”).

SĂ EXERSĂM!

1. Se dă textul:

Zi și noapte **vasul vibra** de pulsul **neobosit** al elicei și, deși toate zilele erau **la fel**, lui Buck îi era clar faptul că vremea se răcea treptat. În sfârșit, într-o bună dimineată, elicea **tăcu** și Narwhal fu cuprins de o **agitație** crescândă. El o simți, la fel și ceilalți câini, și știură că urmează **să se producă** o schimbare. François le puse lesele și-i aduse pe punte. La primul pas pe suprafața rece picioarele lui Buck **se scufundară** într-o materie albă, mocirloasă, asemănătoare noroiului. Sări înapoi, pufăind pe nări. Sus, o materie albă asemănătoare cădea din cer. Se scutură, dar alta continua să cadă pe el. O **mirosi** curios, apoi încercă să o guste. **Frigea** ca focul, și-n secunda următoare **dispărea**. Asta îl **uimea** peste măsură. Încercă **din nou**, dar cu același rezultat. Cei care îl priveau râdeau cu poftă, iar el se simțea **rușinat**, nici el nu știa de ce, căci era **prima** lui zăpadă.

Jack London, *Chemarea străbunilor*

- Găsește câte un sinonim contextual pentru cuvintele evidențiate.
- Scrie antonimul cuvântului format prin derivare cu prefix.
- Identifică o relație de antonimie în textul dat.
- Realizează enunțuri în care cuvintele *a tăcea*, *puls*, *a se scufunda*, *a vibra* să aibă alt înțeles decât cel din text.

2. Rescrie enunțurile de mai jos, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele lor:

În unele orașe de provincie există case a căror vedere îți inspiră o melancolie egală cu aceea pe care ți-o provoacă mănăstirile cele mai întunecate, landele cele mai monotone sau ruinele cele mai triste.

Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*

Nu simțea nimic. Auzea în jurul ei voci, pași, chemări, dar totul surd și cenușiu, ca un fel de pastă sonoră, din care numai uneori se desprindea cu o subită claritate un clopot de tramvai sau un strigăt, pentru ca imediat să reîntre în aceeași rumoare stinsă.

Mihail Sebastian, *Accidentul*

O veșnicie să ne fi întâlnit, tot mai lesne i-ar fi scăpat lui o destăinuire decât mie o întrebare.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*

3. Indică antonimele cuvintelor subliniate, potrivite în context:

Viața și mișcarea de aici sunt atât de liniștite, încât un străin le-ar crede nelocuite, dacă n-ar întâlni, deodată, privirea ștearsă și rece a vreunei fințe nemișcate, a

Elemente de vocabular

cărei figură, ca de schimnică, se pleacă peste pervazul ferestrei, la auzul unui pas necunoscut.

Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*

Își aduse aminte că vara trecută cucoana bătrână de la al treilea rămăsese o dimineață închisă în ascensor, între două etaje. [...] Apăsă din nou, cu o tresărire de panică, lung, nervos, răstit, pe butonul roșu. Era în tot imobilul o tăcere adâncă: numai undeva, departe, slab ca o chemare din altă lume, soneria de alarmă suna fără răspuns.

Mihail Sebastian, *Accidentul*

4. Formează, prin adăugarea unor prefixe, antonimele următoarelor cuvinte: *moral, poetic, normal, real, lizibil, inteligibil, posibil, încrezător, dezirabil, a păgubi, potrivit.*

5. Alcătuieste câte un enunț din care să reiasă fiecare sens al omonimelor: *abate, ban, cap, corn, bursă, arie, cer, carieră, curent, război, furnicar, somn, temporal.*

6. Alcătuieste enunțuri cu următoarele perechi de paronime: *oral/orar, aluzie/iluzie, dependență/dependință, consultație/consultare, a recuza/a refuza, iminent/eminent, suveran/suzeran, monah/monarh, literar/literal, virtuoz/virtuos.*

7. Rescrie enunțurile de mai jos, folosind, pentru fiecare verb menționat între paranteze, forma de prezent a modului indicativ:

- Fotbalistul (*a degaja*) mingea în careul advers.
- Matei (*a îndoii*) rigla de câte ori are emoții.
- Sportivul își (*a contracta*) musculatura de câte ori ridică greutate.
- Elevii au văzut pe platourile de filmare cum se (*a turna*) o peliculă cinematografică.
- Apa (*a reflecta*) razele soarelui.
- Elevul (*a reflecta*) asupra temei propuse pentru dezbateri.

8. Identifică și corectează greșelile din enunțurile de mai jos:

- Pacientului i-a fost prevalat țesut osos.
- Unchiul meu este un virtuos al pianului.
- Nu știu care a fost conjectura în care s-a produs accidentul.
- Industria petroliferă este profitabilă.
- Elevii citesc operele literale recomandate de profesori.
- Colega mea de bancă a fost inervată de îngâmfarea lui Andrei.
- La reuniunea familiară au venit multe rude.
- Cercetătorul a contactat virusul în expediția ce a avut loc în jungla amazoniană.

9. Identifică sensul cuvintelor subliniate în versurile de mai jos și comentează efectul lor stilistic:

*Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.*

*Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători. [...]*

Vasile Alecsandri, *Iarna*

10. Alcătuieste enunțuri în care să evidențiezi alt sens al cuvintelor subliniate în textul de mai sus.

11. Construiește enunțuri în care să integrezi următoarele perechi de omofone: *altfel/alt fel, defel/de fel, deloc/de loc, numaidecât/numai de cât, odată/o dată, întruna/într-una*.

12. Stabilește dacă enunțurile următoare ilustrează **polisemia unui cuvânt (P)** sau **relația de omonimie dintre două cuvinte (O)**.

<i>A acoperit patul cu o pătură. I-a acoperit retragerea.</i>	
<i>Au avut un acord cu privire la acest proiect. A făcut un acord gramatical.</i>	
<i>A acordat atenție discuției. Și-a acordat vioara.</i>	
<i>A aranjat cărțile în bibliotecă. S-a aranjat bine în noua locuință.</i>	
<i>Bate covoarele înainte de Paște. Bate la ușă.</i>	
<i>Are cap de matematician. Era cap al revoltei.</i>	
<i>Vedea pentru prima dată un elan. Și-a luat elan și a sărit.</i>	
<i>Acest lucru cădea în sarcina lui. Ploaia cădea fără oprire.</i>	
<i>Se lovise la cot. Râul face un cot pentru a ocoli orașul.</i>	
<i>Aluneca lin pe gheață. A pescuit un lin.</i>	
<i>Sărea șotronul pe piciorul stâng. Piciorul podului s-a prăbușit.</i>	

13. Ești unul dintre elevii care merg în excursia organizată în Delta Dunării. Descrie, în 50–100 de cuvinte, un colț de natură pe care l-ai admirat, în plimbarea cu barca pe canalele deltei. Vei folosi cel puțin cinci cuvinte cu sens figurat și două perechi de antonime.

Funcțiile sintactice

1. PREDICATUL

CONȚINUTURI DIN PROGRAMĂ ȘCOLARĂ:

- **Predicatul verbal**
- **Acordul predicatului cu subiectul**
- **Predicatul nominal. Verbul copulativ *a fi* și alte verbe copulative; numele predicativ. Acordul numelui predicativ**

Ce este predicția? Predicția este capacitatea unui cuvânt:

- de a genera grup sintactic, adică de a fi regent pentru o serie de subordonați;
- de a da autonomie unui enunț, asigurând referențialitatea acestuia. (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*)

Singura clasă gramaticală/parte de vorbire ce poate îndeplini toate aceste caracteristici în același timp este **verbul**, atunci când se află la o **formă verbală personală**, adică are categoriile gramaticale de **mod, timp, persoană, număr**.

DE EXEMPLU:

- a. *Ionel citește lecția.*
 b. *Mama l-ar fi certat pe Ionel ieri.*
 c. *Dă-i lui Ionel această sarcină!*

În enunțurile date, cuvintele evidențiate sunt **predicate**. Astfel:

- fiecare dintre ele este însoțit de actanți (*Ionel* = Agent și *lecția* = Pacient în a., *Mama* = Agent, *pe Ionel* = Pacient și *ieri* = Temporal în b., *lui Ionel* = Țintă și *sarcină* = Pacient în c.);
- fiecare generează grup sintactic (format din: subiect și complement direct în a., subiect, complement direct și circumstanțial de timp în b., complement indirect și complement direct în c. (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*))
- dar, **mai ales**, fiecare asigură autonomia enunțului prin faptul că verbele prin care se realizează au forme personale, adică au categoriile de **mod** (indicativ în a., condițional-optativ în b., imperativ în c.), **timp, persoană și număr**.

Absența unui astfel de verb [**Ionel lecția*, **Mama pe Ionel ieri*., **Lui Ionel această sarcină*.] sau prezența verbului la o formă nepersonală [**Ionel a citi lecția*., **Mama de certat pe Ionel ieri*., **Dându-i lui Ionel această sarcină*.] face să dispară calitatea de enunț a construcției.

IMPORTANT!

1. Predicatul este un component obligatoriu al enunțului. El se raportează la subiect și îi asociază o acțiune, o stare sau o însușire. Predicatul arată ce face, ce este, cine este și cum este subiectul.

DE EXEMPLU:

- ☉ Pandora **a deschis** cutia dăruită de Zeus.
- ☉ Eriniile **erau zețe** ale răzbnării.
- ☉ Pan **este ful** lui Hermes.
- ☉ Orion **era pasionat** de vânătoare.

2. Predicatul este „locomotiva propoziției”. Fiecare propoziție are un singur predicat și nu există propoziție fără predicat.

Ca urmare:

a. Este singura funcție care nu admite coordonarea (nu există predicat multiplu!) în cadrul aceleiași propoziții; multiplicarea prin coordonare a predicatului duce la apariția unui alt tip de structură sintactică, numită frază: *lonel citește și scrie cu atenție. Astfel, a învățat mult, dar a obosit repede.*

b. Este singura funcție care se realizează printr-un component (verb la formă personală) ce nu poate avea decât rol de **regent/centru**, nu și de subordonat. (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei*)

c. NU poate avea o realizare propozițională (relativă sau conjuncțională), în timp ce orice altă funcție sintactică are în clasa de substituție și propoziția subordonată corespunzătoare.

De exemplu, subiectul are realizare substantivală, pronominală, verbală și propozițională; atributul are realizare substantivală, pronominală, adjectivală, adverbială, verbală și propozițională.

d. În cazul enunțurilor eliptice (*Jos!, Rușine!, Căldură mare!*), predicatul este recuperabil contextual (*Stai jos!, Să-ți fie rușine!, Ce căldură mare este!*).

e. În cazul enunțurilor nestructurate/neanalizabile realizate prin interjecții (*Hai!, Bravo!*) sau prin adverbe profrază (*Da!, Nu!*), aceste elemente au rol predicativ (*Hai! = Vino!, Bravo! = Te felicit!*) sau înlocuiesc enunțul în totalitatea lui (— *Ai învățat? — Da [am învățat.]; — Ți-e teamă de câini? — Nu [mi-e teamă de câini.]*)

Dacă verbul cu funcție de predicat este însoțit de morfemul de negație *nu*, întreaga propoziție este negativă.

DE EXEMPLU:

- ☉ Cornel **nu a înțeles** lecția. — propoziție negativă
- ☉ **Nu** Cornel a înțeles lecția. Cornel a înțeles **nu** lecția, ci textul citit acasă. — propoziție afirmative. (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Tipuri de enunțuri*)

Verbul cu funcție de predicat poate fi însoțit de:

1. forme ale pronumelui reflexiv în acuzativ sau în dativ care sunt formanți ai verbului (NU au funcție sintactică):

- *Se cuvine să fii respectuos. Se întâmplă de fiecare dată. Își bate joc de situație.*
- *Se așteaptă la orice. Se duce la școală. Se uită la televizor. Își revine imediat. Își dă seama de problemă.*

ATENȚIE!

Aceste morfeme:

- NU pot fi dublate printr-o formă accentuată: **Se cuvine pe sine*, **Se așteaptă pe sine*, **Se uită pe sine la televizor*, **Își dă seama sieși* etc.
- NU pot fi suprimate (sau suprimarea lor ar duce la apariția unui verb cu alt sens: **cuvine să fii respectuos*, **întâmplă de fiecare dată*; *Se așteaptă la ceva. vs Așteaptă trenul.*, *Se duce la școală. vs Duce cărțile în bibliotecă.*, *Se uită la televizor. vs Uită ce promite.*, *Își revine imediat. vs Revine acasă în vacanță.*, *Își dă seama de problemă. vs Dă seama pentru de ceea ce face.*).
- Apar în forma din dicționar a acestor verbe.
- NU pot fi înlocuite cu un pronume personal fără a schimba sensul verbului: **îl cuvine*, **îi dă seama*, *îi bate joc*; *Se uită la televizor. vs Îl uită pe bancă.*

2. forme ale pronumelui reflexiv în acuzativ sau în dativ care devin morfeme ale construcțiilor pasiv-impersonale sau impersonale (NU au funcție sintactică).

- *Se dau cărți în bibliotecă. Lucrările se corectează cu atenție. Se câștigă bine în domeniul IT.* (de către cineva) – construcții pasiv-impersonale
- *Se ajunge la mare cu trenul. Se merge pe bicicletă în parc.* – construcții impersonale

ATENȚIE!

Nu trebuie confundate cliticile reflexive obligatorii (care nu au funcție sintactică) cu cele neobligatorii (care au funcție sintactică). Acestea din urmă pot fi suprimate fără a schimba sensul verbului, pot fi dublate cu o formă accentuată și pot fi înlocuite cu un pronume personal: *El se laudă./El laudă pe cineva./El se laudă pe sine./El îl/o laudă.* (vezi și capitolul *Construcții cu pronume reflexive*)

3. formele neutre ale pronumelui personal de acuzativ o și de dativ i: I-a zis-o., A sfeclit-o., A luat-o la sănătoasa., Dă-i cu bere, dă-i cu vin!, O să-i tragem un chef!

4. forme ale pronumelui personal în dativ cu valoare etică: Mi-l certă de la prima oră., Mi-ți-l luă de-o aripă.

Structurile de la punctele 3. și 4. sunt specifice limbii vorbite, exprimărilor populare, regionale, colocviale. (vezi și capitolul *Elemente de stilistică*)

În funcție de forma pe care o îmbracă verbul, predicatul poate include:
– unul sau mai multe verbe auxiliar[e] (vezi capitolul *Verbul. Verbe auxiliare*)

DE EXEMPLU:

- ⊙ indicativ perfect compus: **Am terminat** teme pentru mâine.
- ⊙ indicativ viitor: **Veți reuși** să rezolvi problema. sau viitor anterior: **Veți fi plecat** când voi ajunge eu.
- ⊙ condițional-optativ prezent: **Ar fi bine** să te cumițești! **Ar înțelege** toți această situație. sau perfect: **Ar fi fost interesant** să aflăm adevărul. **Ar fi tăgăduit** dacă îl întrebam.
- ⊙ conjunctiv perfect: **Să fi învățat**, nu ajungeai în această situație.
- ⊙ construcție pasivă: **Este chemat** (de superiorul său) să dea socoteală pentru fapta aceasta.

– conjuncție subordonatoare

DE EXEMPLU:

- ⊙ conjunctiv prezent/perfect: E important **să ascuți** explicația. Era bine **să fi ascultat** întrebarea.

PREDICATUL VERBAL

Realizări ale predicatului verbal

1. verb la formă verbală personală (modurile indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ)

DE EXEMPLU:

- ⊙ **Va rezolva** problema cu orice preț. (indicativ)
- ⊙ **Să urmăm** instrucțiunile! (conjunctiv)
- ⊙ **Fiecare ar vrea** o bucată de tort. (condițional-optativ)
- ⊙ **Nu mai scrie** așa urât! (imperativ)

În mod excepțional, formele verbale nepersonale de infinitiv sau supin, asociate cu o intonație imperativă, pot dobândi, contextual, funcția de predicat al enunțării.

DE EXEMPLU:

- ⊙ **A nu se rupe** florile! **A nu se face** gălăgie în timpul examenului!
- ⊙ **De citit** lecția! **De învățat** pe de rost!

2. locuțiune verbală, construită în jurul unui verb la formă personală

DE EXEMPLU:

- ⊙ **Și-a adus aminte** de toate problemele create.
- ⊙ **Habar nu avea** de această situație.
- ⊙ **Își va da seama** mai târziu de importanța mesajului său.

ATENȚIE!

Locuțiunile verbale au caracteristici semantico-sintactice proprii, nu le preiau pe ale verbului din interiorul locuțiunii.

DE EXEMPLU:

- ⊙ *a avea – Ionel are dreptate.* (subiect + complement direct)
- ⊙ *a avea habar – Ionel nu are habar de nimic.* (subiect + complement prepozițional)

3. interjecție predicativă

DE EXEMPLU:

- ⊙ *Și apoi **teleap-teleap!** către casă. Atunci broasca **tuștil!** în apă.*

ATENȚIE!

- ⊙ Înlocuirea verbelor la forme personale cu interjecții este specifică limbii vorbite, exprimărilor colocviale, populare sau regionale și nu este recomandată în limba scrisă.
- ⊙ În textele literare, creează efectul de oralitate.

DE EXEMPLU:

- ***Na** cartea!*
- ***laca** un om cum se cade să fie!*
- *Și **hai** de-acum să dormim, mai acuși să ne trezim, într-un gând să ne unim, pe Harap-Alb să-l slujim și tot prieteni să fim; căci cu vrajbă și urgie raiul n-o să-l dobândim.*
Ion Creangă, Povestea lui Harap-Alb
- ***Vai** de noi și de noi, că ne-a înghețat limba în gură și măduva în ciolane de frig!...*
Ion Creangă, Povestea lui Harap-Alb
- ***Hai** și tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb.*
Ion Creangă, Povestea lui Harap-Alb

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Predicatul verbal se poate exprima și prin adverb predicativ sau prin locuțiune adverbială predicativă.

DE EXEMPLU:

- ⊙ ***Poate** că va veni. **Firește** că ne trebuie acest obiect. **De bună seamă** că vom fi prezenți.*
- ⊙ ***Posibil** să plouă. **Probabil** că ne vom întâlni. **Cu siguranță** că vom reveni în aceste locuri.*

ATENȚIE!

Singurul argument care susține că aceste adverbe și locuțiuni adverbiale de mod au rol de predicat verbal este sintactic, și anume prezența în enunț a unui

element de relație subordonator specific frazei (conjuncția *că* sau *să*), care impune apariția unei propoziții subordonate și, implicit, calitatea de propoziție pentru structura care îl precedă.

*Poate*¹/*că* *va veni*²/. *Firește*¹/*că* *ne trebuie acest obiect*²/. *De bună seamă*¹/*că* *vom fi prezenți*²/. *Posibil*¹/*să* *plouă*²/. *Probabil*¹/*că* *ne vom întâlni*²/. *Cu siguranță*¹/*că* *vom reveni în aceste locuri*²/.

De aceea, în construcții de tipul: *Poate va ploua.*, *Probabil ne vom întâlni.*, *Cu siguranță vom reveni în aceste locuri.*, aceste adverbe nu mai au valoare predicativă, ci îndeplinesc funcția de circumstanțial de modalitate.

Acordul predicatului verbal cu subiectul

Verbul cu funcție sintactică de predicat verbal se acordă cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul în persoană și număr, aceasta fiind o componentă a relației de interdependență dintre cele două funcții sintactice. (vezi capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice în interiorul unui enunț*)

DE EXEMPLU:

☉ *El merge la bunica. Ei merg la bunica. Tu mergi la bunica.*

ATENȚIE!

1. Când verbul apare într-o construcție pasivă, participiul se acordă în gen cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.

DE EXEMPLU:

☉ *Răspunsul corect a fost dat de acest elev. Acestea greșite au fost date de ceilalți.*

2. În cazul subiectelor exprimate prin substantive colective care au un subordonat atributiv, acordul se poate face atât la singular, cât și la plural.

DE EXEMPLU:

☉ *Grupul de elevi a venit/au venit la evenimentul anunțat.*

3. Acordul după înțeles, în cazul subiectelor exprimate prin substantive colective (*Majoritatea au răspuns corect.*) și acordul prin atracție cu un substantiv/substitut care nu are funcție sintactică de subiect, dar este poziționat în propoziție mai aproape de predicat (*Fiecare dintre acești elevi au răspuns corect. Fiecare dintre noi avem ceva de spus. Ce-s cu astea?*) sunt greșite. Structurile corecte sunt: *Majoritatea a răspuns corect. Fiecare dintre acești elevi a răspuns corect. Fiecare dintre noi are ceva de spus. Ce-i cu astea?*

PREDICATUL NOMINAL

Este un predicat complex, format din două componente: **verb copulativ** și **nume predicativ**.

Această structură este rezultatul incapacității unor verbe de a asigura singure predicția semantică și sintactică a unui enunț. De aceea, este nevoie de un element ajutător, numit nume predicativ.

Verbul copulativ

Verbul copulativ (cel mai utilizat este verbul *a fi*):

- prin morfemele de mod, timp, persoană și număr, asigură unei construcții calitatea de enunț;
- nu are sens singur: **Copacul este.*;
- are o matrice sintactică formată doar din două compliniri obligatorii, cea de subiect și cea de nume predicativ: *Copacul este înalt. A ne întâlni este o bucurie.*;
- asigură legătura între subiect și numele predicativ, între care există o relație foarte strânsă.

DE EXEMPLU:

1. Dacă subiectul este exprimat prin substantiv, **numele predicativ exprimat prin adjectiv se acordă cu subiectul în gen și număr.**

Eleva este atentă. Elevul este atent. Elevii sunt atenți.

2. În construcții echivalente semantic, dacă subiectul este exprimat prin substantiv, numele predicativ este exprimat prin adjectiv (*Cititul este bun/benefic/important/exclus/*bine. Lectura este bună/benefică/importantă/exclusă.*), iar dacă subiectul este exprimat prin verb, numele predicativ este exprimat prin adverb (*A citi este bine/benefic/important/exclus/*bun. De citit este bine/benefic/important/exclus/*bun.*).

ATENȚIE!

1. Verbul *a fi* poate avea mai multe valori morfologice:

- ⊙ este **verb copulativ** doar dacă **nu poate asigura singure predicția semantică** (nu are sens singur);
- ⊙ dacă are sens existențial (se poate înlocui cu *a se afla, a exista*) sau alte sensuri precum: *a se întâmpla, a dura, a costa*, are **valoare predicativă**, având funcție sintactică de predicat verbal;

DE EXEMPLU:

Copacul cel mai înalt este în vârful dealului. Este multă agitație în piață. Mi-e foame/sete/dor. Accidentul a fost pe strada mea. Prietenia lor este de doi ani. Spectacolul este două ore. Merele sunt doi lei kilogramul.

☉ este **verb auxiliar** în structura unor moduri și timpuri verbale compuse (indicativ viitor anterior, condițional-optativ perfect, conjunctiv perfect) și în construcții pasive de tipul: **A fost chemat [de profesor] la școală.**

2. Într-o construcție de tipul: **Acest elev este apreciat și lăudat de profesori., nu există un predicat nominal cu nume predicativ multiplu, ci două predicte verbale în construcție pasivă, al doilea fiind eliptic de verbul auxiliar: este apreciat și √lăudat.**

3. Există construcții cu predicte nominale eliptice de verbul copulativ: **Vorba lungă – √sărăcia omului., √Sigur că ne vom întâlni. și predicte nominale eliptice de numele predicativ: Ioana este atentă, dar Andreea nu este √.**

Alte verbe copulative

În anumite circumstanțe, pot fi copulative și alte verbe, precum: *a deveni* (aproape întotdeauna), *a se face*, *a ieși*, *a ajunge* (dacă sunt sinonime cu *a deveni*), *a rămâne* (dacă **nu** are sens locativ), *a părea* (în construcții active, personale sau impersonale, neavând sens singur), *a însemna* (când este sinonim cu *a valora*, *a semnifica*). În toate aceste situații, verbele menționate admit combinarea cu un component care exprimă o caracteristică a subiectului.

Verbul	Copulativ	Predicativ
<i>a deveni</i>	<i>Cu multă strădanie, va deveni avocat.</i>	<i>[rar] Tot ce trăiește devine.</i>
<i>a ieși</i>	<i>A ieșit inginer, urmând o facultate de profil.</i>	<i>A ieșit pe ușă fără să privească înapoi.</i>
<i>a ajunge</i>	<i>Trandafirică a ajuns popă în satul tătâne-său. (Ioan Slavici, Popa Tanda)</i>	<i>Poliția a ajuns rapid la locul faptei. Îmi ajunge ce am învățat.</i>
<i>a se face</i>	<i>Muncește mult, vrea să se facă medic.</i>	<i>Pâinea se face în cuptor. Se face că plouă în legătură cu acest subiect. Totul s-a făcut așa cum se stabilise. Mi se face foame.</i>
<i>a rămâne</i>	<i>Dar toate s-au făcut și nici n-au rămas lucru zadarnic. (Ioan Slavici, Popa Tanda)</i>	<i>A rămas acasă pentru că era obosit.</i>
<i>a părea</i>	<i>Tânărul acesta pare un profesor bun. Pare ciudat că ai acționat astfel.</i>	<i>[Se] pare că va ploua.</i>
<i>a însemna</i>	<i>Copiii înseamnă totul pentru părinții lor.</i>	<i>A însemnat doar acest exercițiu ca temă.</i>

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Clasa verbelor copulative este foarte eterogenă, astfel că, în *Gramatica Academiei* (vol. II, 2005), aceasta este abordată din multiple perspective (semantică, sintactică, a calității matriciale și chiar după circulația stilistică); sunt astfel considerate copulative și alte verbe precum:

a se ține: Se ține [de] rudă cu această familie.

a se da: Se dă drept prieten.

a [-i] veni: Îi vine cumnată.

a se chema/a se numi: Mă cheamă/Mă numesc Ionel.

a se prinde: S-au prins frați de cruce.

a face pe: Face pe prostul, dar știe foarte bine situația.

a se erija în: Se erijează în judecătorul imparțial.

a trece drept: A trecut drept cel mai bun din clasă în toți acești ani.

a se naște: S-a născut poet.

Discuția este mai amplă, unele dintre aceste situații apropiindu-se de construcțiile cu predicativ suplimentar.

IMPORTANT! **Numărul predicatelor nominale dintr-un enunț este egal cu numărul verbelor copulative.**

Numele predicativ

Este o complinire obligatorie a verbului copulativ. Absența lui conduce la apariția unor structuri ambigue sau care nu pot avea calitatea de enunț.

Se aseamănă cu complementul direct și cu complementul indirect, deoarece:

- ⊙ verbul copulativ îi impune o restricție de caz (nominativ), așa cum complementului direct verbul predicativ îi impune cazul acuzativ, iar complementului indirect, cazul dativ;
- ⊙ poziția numelui predicativ se păstrează intactă odată cu trecerea verbului copulativ de la o formă verbală personală la una nepersonală, făcând parte din matricea sintactică a verbului copulativ, fără legătură cu calitatea de predicat a acestuia: *Fără a fi onest, nu poți reuși. Nefiind mulțumit, a revenit asupra deciziei.*

Din punctul de vedere al realizărilor, se comportă ca orice altă funcție sintactică:

- ⊙ se poate multiplica prin coordonare (nume predicativ multiplu): *Eleva este curminte și conștiincioasă.*;

- are o clasă de substituție bogată (substantiv, pronume, numeral, verb, adjectiv, adverb, propoziție), deși termenii prototipici sunt adjectivul și un nominal (substantiv/pronume/numeral) în nominativ;
 - *Ioana este prietena mea. Florile sunt de la un coleg. Părinții mei sunt contra fumatului.* (substantiv în nominativ sau în alt caz cerut de prepoziție)
 - *Răspunsurile corecte sunt acestea. Cine este câștigătorul? Acesta este cel căutat. Plecarea este cu ei. Reușita este datorită tuturor.* (pronume în nominativ sau în alt caz cerut de prepoziție)
 - *Premiantul este primul din grup. Câștigătorul este numai unul, ceilalți sunt pe locul doi. Răspunsul este de la al doilea. Rezultatul este doar de la unul dintre ei. Reușita este grație celor doi/grăție celui de-al doilea.* (numeral cu valoare pronominală în nominativ sau în alt caz cerut de prepoziție)
 - *Cartea este a Mariei. Ajutorul este al unuia dintre ei. Rezultatul este al celui de-al doilea.* (substantiv sau substituit precedat de articol genitival, în genitiv)

ATENȚIE!

1. În enunțuri cu nume predicativ multiplu realizat prin substantive sau substituite precedate de articol genitival, articolul se repetă în coordonarea părților componente ale numelui predicativ: *Premiul este al sportivului, al antrenorului și al suporterilor.*

2. În exemple precum: *Băiatul este asemenea tatălui său./Nepotul este aidoma bunicilor.*, adverbele *asemenea și aidoma* sunt nume predicative, iar substantivele *tatălui și bunicilor* sunt componente indirecte.

- *Anul Revoluției este 1989. Scara este 2. Tramvaiul este 41.* (numeral cu valoare substantivală în nominativ)
- *Recomandarea este de a citi cât mai mult. Talentul ei este de netăgăduit.* (verb la formă nepersonală)
- *Calitățile acestor elevi sunt incontestabile. Decizia este întemeiată. Ea este suferindă.* (adjectiv propriu-zis/adjectiv participial/provenit din gerunziu)

ATENȚIE!

Atunci când adjectivul participial este/ poate fi urmat de un complement de agent, acesta face parte dintr-un predicat verbal în construcție pasivă.

DE EXEMPLU:

- *Pâinea este coaptă, o putem scoate din cuptor.* (predicat nominal) vs *Pâinea este coaptă [de brutar].* (predicat verbal în construcție pasivă)
- *Prăjitura este arsă, o putem arunca.* (predicat nominal) vs *Prăjitura a fost arsă intenționat.* (predicat verbal în construcție pasivă)
- *Cetățeanul lui Caragiale este băut, dar și confuz politic.* (predicat nominal) vs *Laptele a fost băut [de acest copil].* (predicat verbal în construcție pasivă)

- Tu ești atent, el nu este **așa**. Părinții lui sunt talentați, el nu poate să fie **altfel**. Cum mai ești? Părinții te vor ajuta **oricum** ai fi. El este **asemenea** părinților. Ei sunt **împreună** de mult timp. (adverb în construcții personale)
- A mulțumi părinților este **bine/corect/ușor**. E **corect/adevărat/bine/mulțumitor/totuna/exclus/de la sine înțeles** că.../să... (adverb în construcții impersonale)
- E **vai de noi!** Cartea este **wow!** (interjecție)
- Bucuria este **/să vă vedem pe toți acasă?**. (P2 – propoziție subordonată predicativă, conjuncțională)
- Întrebarea este **/cine ne va ajuta cu bagajele?**. (P2 – propoziție subordonată predicativă relativă, introdusă prin pronume relativ)
- Întrebarea este **/ce elev va lua premiul I?**. (P2 – propoziție subordonată predicativă relativă, introdusă prin adjectiv pronominal relativ)
- Problema este **/unde/când/cum ne vom întâlni?**. El este **/cum îl știi?**. (P2 – propoziție subordonată predicativă relativă, introdusă prin adverb relativ)

Dar, spre deosebire de alte funcții sintactice subordonate, **numele predicativ intră într-o relație ternară**, atât cu verbul copulativ, cât și cu subiectul. (vezi și capitolul *Organizarea propoziției și a frazei. Relații sintactice în interiorul unui enunț*)

a. Numele predicativ – subordonat

Subordonarea numelui predicativ față de subiect se manifestă prin *acord în gen și număr*, prin *restricții de selecție lexicală* și, pentru realizarea propozițională, prin *restricții conjuncționale*.

Subordonarea numelui predicativ față de verbul copulativ se manifestă prin *neomisibilitate*, numele predicativ fiind o complinire obligatorie a verbului copulativ și prin *restricții de caz*, verbul copulativ impunând cazul nominativ atât subiectului, cât și numelui predicativ.

Excepție fac situațiile în care numele predicativ exprimat prin substantiv sau substitut (pronume, numeral) este precedat de propoziție care impune un anumit regim causal:

- acuzativ: *Cartea este de la Maria/de la ea/de la al doilea.*
- genitiv: *Presiunea este asupra elevilor/asupra lor/asupra celor doi.*
- dativ: *Reușita este datorită efortului depus/datorită aceloră/datorită celui de-al doilea.*

b. Numele predicativ – regent/centru de grup

Numele predicativ poate fi centru de grup, tipul subordonațiilor depinzând de natura lui morfologică.

De exemplu, numele predicativ poate fi centru/regent pentru:

- subordonați de tip complement: prepozițional (*Tânărul este bun de muncă.*), indirect (*Le este folositor copiilor.*) sau de tip circumstanțial (*Acest absolvent este pregătit pentru viață.*) **dacă se realizează prin adjectiv;**
- subordonați de tip atribut: adjectival (*Acesta este un elev eminent. Acesta este cel căutat.*), prepozițional (*Acestea sunt versuri de suflet.*), genitival (*Cinstea este prietena Adevărului.*), **dacă se realizează prin substantiv/pronume/numeral;**
- subordonați de tip complement: indirect (*El este asemenea părinților.*) sau prepozițional (*A fost mereu aproape de mine.*), **dacă se realizează prin adverb;**
- subordonați de tip complement prepozițional: *E vai! de noi.*, **dacă se realizează prin interjecție;**
- subordonați de tip: subiect (*Ideea era de a câștiga el, nu altcineva.*), complement direct (*Aparatul este de produs căldură.*), complement indirect (*Problema era de a-și aminti de o asemenea responsabilitate*), circumstanțial (*Problema este de rezolvat repede.*), în funcție de matricea sintactică a verbului, **dacă se realizează prin verb la o formă verbală nepersonală.**

ATENȚIE!

Există situații în care complementele sau circumstanțialele pot fi considerate subordonați ai numelui predicativ sau ai întregului predicat nominal, limita nefiind foarte clară. Acest aspect evidențiază poziția sintactică specială a numelui predicativ și contrazice posibilitatea de a analiza numele predicativ ca o funcție sintactică subordonată de sine stătătoare.

DE EXEMPLU:

Mi-a fost mereu apropiat. Când mi-a fost apropiat? sau Când apropiat? Mereu.

TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE

Poziția în propoziție a numelui predicativ este după verbul copulativ, într-o structură de tipul: SB + vb. copulativ + NP.

Totuși, topica poate fi schimbată, având ca efect emfaza/accentuarea numelui predicativ:

DE EXEMPLU:

Frumoasă ești, pădurea mea,/Când umbra-i încă rară... [G. Topârceanu, Pădurea mea]

ATENȚIE!

1. Schimbarea topicii poate conduce la confuzia între numele predicativ și subiect și chiar la imposibilitatea de a stabili care este subiectul și care este numele predicativ.

DE EXEMPLU:

- ⊙ *Cine ești tu?* Considerăm că subiectul este *tu* și numele predicativ este *cine*, luând în considerare că o structură interogativă presupune, de regulă, inversarea topicii. În răspunsul la întrebare, se reinstituie topica firească: *Tu ești prietenul meu.*
- ⊙ *O problemă este examenul.* vs *O problemă este examenul.* Pentru a stabili funcția sintactică, se ține cont de intonație sau de articolul hotărât (acesta poate fi un indiciu al subiectului).
- ⊙ *De acum încolo, ești tu vedeta emisiunii. Ne-am amintit de când era bunicul lui vecinul nostru.* Ambele cuvinte evidențiate pot fi atât nume predicative, cât și subiecte.

2. Există situații în care pronumele sau adverbul interogativ sau relativ are dublu rol, în poziții diferite.

DE EXEMPLU:

- ⊙ *Cine/ce/cum crezi/că va fi?* – marcă a structurii interogative în P1, nume predicativ în P2;
- ⊙ *Nu înțeleg/cine/ce/cum trebuie/să fie directorul acestei școli?* – element de relație subordonator în P2, nume predicativ în P3.

3. Între subiect și predicat nu se pune virgulă. De asemenea, nu folosim virgula între numele predicativ și verbul copulativ.

Dacă apar construcții intercalate între subiect și predicat sau între numele predicativ și verbul copulativ, separarea acestor construcții este obligatorie.

DE EXEMPLU:

- ⊙ *Mama, din câte-mi aduc aminte, nu-i spusese încă nimic.*
- ⊙ *Prietenul meu a devenit, iată, de nerecunoscut.*

SĂ EXERSĂM!

1. Alege variantele de acord între subiect și predicat pe care le consideri corecte:

- ⊙ *Oștirea turcilor a/au cucerit cetatea.*
- ⊙ *Stolul a/au zburat peste deal.*
- ⊙ *Elevii din clasa aceea au făcut/a făcut multe selfie-uri.*
- ⊙ *Toți avem o familie care ne iubesc/ne iubește.*
- ⊙ *Se vorbesc/Se vorbește despre toți elevii școlii.*
- ⊙ *O grămadă de oameni s-a adunat/s-au adunat la paradă.*
- ⊙ *Douăzeci de oameni este/sunt un grup mare.*

2. Corectează greșelile de acord din următoarele enunțuri:

Ploaia și vântul de seară mi-a distrus acoperișul. Nu știu dacă acoperișul șubred sau cantitatea de ploaie au produs dezastrul. Întreaga familie, bunici, părinți

și copii, am fost afectați de această situație. Tavanul camerelor sunt ude, iar apariția crăpăturilor în pereți sunt inevitabile.

3. Alege varianta corectă:

a. În textul: *Dorința de a citi este mare și, de aceea, i-am propus doamnei profesoare să discutăm mai mult în clasă.* sunt:

- ⊙ trei predicat verbale și unul nominal;
- ⊙ două predicat verbale și două nominale;
- ⊙ două predicat verbale și unul nominal.

b. În textul: *Părinții mei vor fi cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați.*, analiza corectă a predicatului nominal este:

- ⊙ *vor fi cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ *cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați*, exprimat prin adjective;
- ⊙ *vor fi cei mai buni, cei mai corecți și cei mai afectuoși* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ *cei mai buni prieteni, cei mai corecți sfătuitori și cei mai afectuoși apropiați*, exprimat prin adjective;
- ⊙ *vor fi prieteni, sfătuitori și apropiați* = predicat nominal format din verbul predicativ *vor fi* și numele predicativ *prieteni, sfătuitori și apropiați*, exprimat prin substantive;
- ⊙ *vor fi prieteni, sfătuitori și apropiați* = predicat nominal format din verbul copulativ *vor fi* și numele predicativ multiplu *prieteni, sfătuitori și apropiați*, exprimat prin substantive.

c. În enunțul: *Fratele meu este îndrăzneț, aventurier și instruit.*, numele predicativ este format din:

- ⊙ trei adjective propriu-zise;
- ⊙ trei substantive;
- ⊙ două adjective propriu-zise și un adjectiv participial;
- ⊙ două adjective propriu-zise și un substantiv.

d. În fraza: *Am analizat cu atenție posibilitatea de a studia la liceu în străinătate, dar voi putea lua o decizie abia anul viitor, dacă voi fi chemat și întrebat acest lucru.*, sunt:

- ⊙ trei propoziții;
- ⊙ patru propoziții;
- ⊙ cinci propoziții;
- ⊙ șase propoziții.

e. Toate formele verbului *a fi* sunt scrise corect în seria:

- ⊙ *Nu fi răutăcios!; Să fi cuminte!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!;*
- ⊙ *Nu fii răutăcios!; Să fii cuminte!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fii bine!;*

- ⊙ Nu fi răutăcios!; Să fi cumintel!; Ai fi de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!;
- ⊙ Nu fi răutăcios!; Să fi cumintel!; Ai fii de acord cu propunerea mea?; Va fi bine!

f. Forma verbală este scrisă corect în enunțul:

- ⊙ Mie îmi priii mâncarea de la prânz.
- ⊙ De ce să nu intrii în clasă?
- ⊙ Zii și tu o părere!
- ⊙ Se gândi la un răspuns mai interesant.

g. Forma verbală este scrisă corect în enunțul:

- ⊙ Mi-ar place să câștigi.
- ⊙ Vor dispăre toți norii aceștia plumburii.
- ⊙ Pisica ar zace în coșulețul ei, dacă ar fi bolnavă.
- ⊙ Volumul al doilea va apărea în această vară.

4. Precizează valorile verbului a fi din următoarele versuri:

- a. De-aceea zilele îmi sunt/Pustii ca niște stepe.
- b. Nu e nimic, și totuși e/O sete care-l soarbe.
- c. Și din repaos m-am născut/Mi-e sete de repaos.

Mihai Eminescu, *Luceafărul*

d. De-ai fi văzut cum au jucat/Copilele de împărat.

George Coșbuc, *Nunta Zamfirei*

e. Săniuța, cuib de iarnă, e cam strâmtă pentru doi.../Tu zâmbești? ... Zâmbirea-ți zice că e bună pentru noi.

Vasile Alecsandri, *Sania*

f. Și nu ți-e dor acuma de lumea pământească.

Vasile Alecsandri, *Legenda lacrimioarei*

g. De bună seamă, cel mai drag a fost ales.

George Coșbuc, *Nunta Zamfirei*

h. Străinilor voi nu le-ați spus/Că doine ca a noastre nu-s?

George Coșbuc, *Vestitorii primăverii*

5. Indică tipul predicatului din enunțurile:

- a. Ai însemnat exercițiile pentru temă?
- b. După absolvire, va ajunge contabil.
- c. Mișcarea înseamnă sănătate.
- d. Bunicul rămâne neschimbat.
- e. A reuși înseamnă a depăși orice obstacol.
- f. Băiatul rămâne acasă în această săptămână.
- g. Ajunge! Destulă gălăgie!
- h. Plăcinta se face în cuptorul deja încins.
- i. Părea cuminte, în ciuda părerii celorlalți.
- j. El iese în parc cu bunicii.

6. Subliniază în mod diferit predicatele verbale și pe cele nominale din următoarele texte:

I-ar fi plăcut să fie al doilea copil al familiei ca să aibă un frate mai mare.

Și-a dat seama de cine fusese pusă întrebarea.

Dacă ar fi fost chemat mai devreme, ar fi venit cu siguranță; dar era de prisos să mai dea vreo explicație acum.

Fusese de acord să rămână împotriva tuturor, chiar dacă părea nemulțumit de rezultatul acțiunii lor.

Îmi place să cred că în clipa când am venit pe lume primul meu gest a fost de a îmbrățișa pământul.

Panaït Istrati, *Cum am devenit scriitor*

*În parcuri frunza cade arămie
Pe pajiști unde ieri zâmbise mai.
Și în havuzuri lunecă pustie
Pe apa-n care dorul ți-oglindeai.
Azi singur al păunilor alai*

*Mai înflorește pacea din grădină,
Iar eu, simțind zăpezile ce vin
Și presimțind durerea ce-o să vină,
Rechem în țări de geruri și de chin
Uitarea ce durerile alină.*

Ion Pillat, *Balada toamnei*

*Cât aș fi vrut să fie
Totul perfect ca o plantă...*

Ana Blandiana, *Cât aș fi vrut*

Omul cu adevărat bun e cel care ar fi putut fi rău și n-a fost.

Nicolae Iorga, *Cugetări*

Dacă florile și-ar dăruia oameni la fel cum oamenii își oferă flori, de unde ar fi tăiați oamenii?

Nichita Stănescu, *antimetabolă*

*Mă stupefia faptul că legăturile dintre oameni se pot rupe așa, pur și simplu.
Că nu mai rămâne nimic. Ca și cum nimic n-ar fi fost.*

Simona Popescu, *Exuvii*

7. Analizează predicatele verbale subliniate la exercițiul 6, menționând modul și timpul verbelor prin care sunt exprimate.

8. Analizează numele predicative din predicatele nominale subliniate la exercițiul 6.

9. Enunțurile următoare conțin ambiguități legate de sensul verbului cu funcție sintactică de predicat. Completează-le pentru a ilustra cele două interpretări diferite și precizează tipul de construcție din care face parte verbul-predicat:

	Completare 1	Tip de construcție	Completare 2	Tip de construcție
<i>Perele sunt coapte</i>				
<i>Supa este acrită</i>				

10. Construește enunțuri în care să existe:

- o interjecție cu funcție sintactică de predicat;
- un adverb cu funcție sintactică de nume predicativ;
- o locuțiune verbală cu funcție sintactică de predicat verbal;
- un predicat nominal cu nume predicativ multiplu (două substantive);
- un predicat nominal, cu numele predicativ realizat prin pronume negativ.

11. Citește cu atenție textul următor, apoi răspunde la cerințele date:

Sunt foarte mulți oameni atașați de casă, de gospodărie, de spațiul domestic, îi invidiez și îi admir deopotrivă, eu, una, nu pot. Se spune despre ei că sunt acei oameni „așezați”, eu am un dor de ducă tot timpul, nu pot să stau locului, îmi imaginez viața ca pe un itinerariu nesfârșit. Chiar și atunci când sunt în vacanță, n-aș putea să zac la umbră în curtea pensiunii sau pe un șezlong lângă piscina de la hotelul all-inclusive [all-inclusive în sine mi se pare un concept anti-călătorie], îmi place să mișun, sunt curioasă ce se întâmplă dincolo de deal, în satul următor, chiar dacă nu se întâmplă nimic, nu sunt niciodată mulțumită de plaja din apropiere, caut alta la 20 de kilometri. De fapt, cred că refuz orice idee de stabilitate.

Totuși, ce înseamnă un om „așezat”? Să-și întemeieze un cămin, să-și vadă de casa lui, să sălășluiască [un verb arhaic, livresc, dar care îmi place foarte mult]? Mă uit la ai mei [...]. În timpul comunismului, aveam un apartament de trei camere pe Calea Moșilor [...]. Privind retrospectiv, apartamentul ăla mi se pare de-a dreptul urât, din toate punctele de vedere. [...] După 1990, apartamentul a fost vândut și ai mei au cumpărat o casă chiar în spatele blocului nostru, își doreau o casă cu curte. [...] În memoria familiei noastre a rămas drept „casa bântuită”, nu știu dacă într-adevăr au fost stafii sau alte spirite pe acolo, cu toții [eu mai puțin] am simțit căte ceva sau ni s-a părut că simțim, când ești bolnav de depresie ți se pare orice. Părinții mei au continuat să se mute, în căutarea casei perfecte. De fiecare dată când s-au mutat, au continuat să investească în noua casă: un colț e coșcovit, scara nu corespunde, un

perete trebuie dărâmat, un spațiu trebuie lărgit, ușile trebuie schimbate, „doar nu puteau să rămână așa!”. Taică-miu mai ales e ambițios, dacă nu drege ce e de dres nu se simte bine. Cazul părinților mei nu e deloc unul izolat, cei mai mulți dintre oameni cumpără case ca să le dărâme și să le reconstruiască din nou, de aici și obsesia pentru bormașină – sport național, nu poți sta liniștit în apartamentul tău fără să fi găurit ceva, dacă nu spargi ceva, dacă nu modifici ceva.[...]

Probabil că nu sunt deloc atașată de spațiul meu și am mintea în altă parte. Mă pot imagina aici și peste 30 de ani tot nefăcând nimic, așa cum mă pot imagina trăind o viață nomadă, hoinărind dintr-o parte în alta, așa cum mi-am dorit, deși după o anumită vârstă nu mai ține. Casa nu a reprezentat niciodată pentru mine o prioritate, oare de ce? [...] M-am simțit foarte „acasă” la Gherla timp de patru luni, într-un apartament închiriat, când am revenit la casa de la București nu m-am mai regăsit o vreme și mi-am zis: ce bine e să tot ai proiecte care implică deplasări, relocări și să te muți dintr-o parte în alta, să te miști în permanență ca să-ți alungi anxietatea care vine și din spațiul domestic unde poți să sucombi, să te îngropi, să se transforme într-un soi de cavou, toate speranțele și visurile tale să se năruie.

Îi admir, de pildă, și pe oamenii de la țară pentru care gospodăria lor devine prioritatea supremă. Acolo e totul, toată viața se transformă în cicluri – sapi, sădești, culegi, hrănești, crești, tai. Ce poate fi mai simplu de atât? [...] Ai nevoie de foarte puțin ca să fii fericit – de o roșie pe care să o cultivi, de un pom pe care să-l plantezi, de un laptop la care să scrii. De fapt, acest „acasă” e atât de diferit pentru fiecare în parte, poate însemna o țară pe care ai lăsat-o în urmă, la care te raportezi mental și de care ți-e un dor neostoit, poate însemna obiecte personale și fotografii, poate însemna gresie și termopane, poate însemna o piscină.

Adina Popescu, *Unde e casa? Unde e acasă?*, <https://dilemaveche.ro>

a. Extrage predicatelor din următorul fragment: *Probabil că nu sunt deloc atașată de spațiul meu și am mintea în altă parte. Mă pot imagina aici și peste 30 de ani tot nefăcând nimic, așa cum mă pot imagina trăind o viață nomadă, hoinărind dintr-o parte în alta, așa cum mi-am dorit, deși după o anumită vârstă nu mai ține.*

b. Indică numărul de propoziții din fiecare dintre următoarele enunțuri:

- ☉ *Se spune despre ei că sunt acei oameni „așezați”, eu am un dor de ducă tot timpul, nu pot să stau locului, îmi imaginez viața ca pe un itinerariu nesfârșit.*
- ☉ *Ce poate fi mai simplu de atât?*
- ☉ *De fapt, acest „acasă” e atât de diferit pentru fiecare în parte, poate însemna o țară pe care ai lăsat-o în urmă, la care te raportezi mental și de care ți-e un dor neostoit, poate însemna obiecte personale și fotografii, poate însemna gresie și termopane, poate însemna o piscină.*

c. Menționează pentru fiecare dintre verbele cu funcție sintactică de predicat din următorul fragment: modul, timpul, persoana și numărul: *De fiecare dată când s-au mutat, au continuat să investească în noua casă: un colț e coșcovit, scara*

nu corespunde, un perete trebuie dărâmat, un spațiu trebuie lărgit, ușile trebuie schimbate, „doar nu puteau să rămână așa!”.

d. Indică pentru fiecare dintre următoarele structuri extrase din text valoarea morfologică a verbului *a fi*:

	Valoare predicativă	Valoare copulativă	Valoare auxiliară
<i>Sunt foarte mulți oameni atașați de casă</i>			
<i>sunt acei oameni „așezați”</i>			
<i>când sunt în vacanță</i>			
<i>sunt curioasă</i>			
<i>nu sunt niciodată mulțumită</i>			
<i>apartamentul a fost vândut</i>			
<i>au fost stafi sau alte spirite pe acolo</i>			
<i>când ești bolnav de depresie</i>			
<i>un colț e coșcovit</i>			
<i>Taică-miu mai ales e ambițios</i>			
<i>ce e de dres</i>			
<i>Cazul părinților mei nu e deloc unul izolat</i>			
<i>fără să fi găurit ceva</i>			
<i>nu sunt deloc atașată de spațiul meu</i>			
<i>ce bine e să tot ai proiecte</i>			
<i>Acolo e totul</i>			
<i>Ce poate fi mai simplu de atât?</i>			
<i>ca să fii fericit</i>			
<i>acest „acasă” e atât de diferit pentru fiecare în parte</i>			
<i>de care ți-e un dor neostoit</i>			
<i>Unde e casa?</i>			
<i>Unde e acasă?</i>			

e. Pentru fiecare dintre situațiile de la exercițiul d. în care verbul *a fi* are valoare copulativă, menționează numele predicativ și valoarea morfologică a acestuia (prin ce parte de vorbire se realizează).

f. Pentru fiecare dintre situațiile identificate la exercițiul e., menționează funcția sintactică a subordonaților numelui predicativ sau ai predicatului nominal.

g. Extrage din textul dat patru structuri care conțin verbe folosite cu valoare copulativă (altele decât verbul *a fi*) și construiește câte un enunț pentru fiecare în care să aibă valoare predicativă.

h. Extrage din textul dat două propoziții eliptice de predicat.

i. Alege dintre următoarele construcții extrase din textul dat pe acelea care conțin clitice care nu au pierdut calitatea de pronume: *se spune, se întâmplă, să-și întemeieze un cămin, să-și vadă de casa lui, își doreau, s-au mutat.*

j. Crezi că este important să cauți casa perfectă? Motivează-ți răspunsul într-un text de 100–150 de cuvinte în care vei folosi și vei sublinia:

- cel puțin un predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală;
- trei predicate nominale cu verbe copulative diferite;
- două structuri care să conțină verbul *a fi* cu valoare auxiliară;
- un predicat nominal cu nume predicativ multiplu.

12. Textul următor este o întrebare din cadrul unui concurs de cultură generală. Citește-l, scrie răspunsul și completează tabelul cu informațiile cerute:

Cine sunt?

Sunt o minune pentru părinții mei, care au pierdut unsprezece copii înainte să mă aibă. Am crescut în casa părintească înconjurat de frumusețile lumii pe care mama mea protectoare mi le dezvăluia încântată. Stăteam uneori ore în șir și priveam picăturile de ploaie care se scurgeau de la streășină ori funiile de ceapă care erau puse la uscat.

Într-o zi, când eram la târg, am auzit prima oară un taraf. În clipa aceea mi-am dat seama că muzica e magie. Voiam și eu un nai al meu. Sau poate o vioară? Dar nu una de jucărie!

Sunt

Predicatul	Felul predicatului	Partea de vorbire prin care se realizează

VII

Sugestii de rezolvare a exercițiilor propușe

I. ELEMENTE DE VOCABULAR

1. RELAȚII SEMANTICE

1.

a. *vasul = nava**vibra = răsună**neobosit = continuu, susținut**la fel = identice**tăcu = se opri**agitație = nervozitate**să se producă = să aibă loc**se scufundară = se adânciră**mirosi = adulmecă**frigea = ardea**dispărea = se făcea nevăzut**uimea = mira**din nou = iar**rușinat = stânjenit**prima = întâia*b. *neobosit = intermitent, întrerupt, slab*c. *zi ≠ noapte*d. **a tăcea:** *Auzind foșnet în pădure, toți au tăcut. (sens propriu: a face liniște)***puls:** *Tensiometrul arată că am pulsul slab. (sens propriu: mișcare ritmică a pereților arterelor, generată de volumul de sânge pompat de inimă)**Am prins pulsul evenimentelor cu mult înainte să vii tu. (intră în componența locuțiunii verbale a prinde pulsul, sinonimă cu a se familiariza, a intra în atmosferă)***a se scufunda:** *Scafandru se scufundă pentru a căuta vestigii. (sens propriu: a se băga cu totul în apă)**Soarele s-a scufundat după dealuri. (fig. a apune)***a vibra:** *Sufletul său vibra la auzul melodiei atât de îndrăgite. (fig. a rezona)*2. *În unele târguri de provincie există case a căror vedere îți inspiră o tristete egală cu aceea pe care ți-o provoacă mănăstirile cele mai întunecate, landele cele mai anoste/plictisitoare sau ruinele cele mai triste.*

Honoré de Balzac, Eugénie Grandet

Nu simțea nimic. Auzea în jurul ei glasuri, pași, chemări, dar totul surd și cenușiu, ca un soi de pastă sonoră, din care numai câteodată se desprindea cu o bruscă acuratețe un clopot de tramvai sau un țipăt, pentru ca de îndată să reintre în aceeași rumoare stinsă.

Mihail Sebastian, Accidentul

O eternitate să ne fi întâlnit, tot mai ușor i-ar fi scăpat lui o mărturisire decât mie o întrebare.

Mateiu Caragiale, Craii de Curtea-Veche

3. liniștite ≠ zgomotoase
străin ≠ indigen
nelocuite ≠ locuite, animate
ștearsă ≠ expresivă
rece ≠ caldă

își aduse aminte ≠ uită
lung ≠ scurt
nervos ≠ calm
departe ≠ aproape
slab ≠ puternic

4. moral ≠ imoral
poetic ≠ apoetic
normal ≠ anormal
real ≠ ireal
lizibil ≠ ilizibil
inteligibil ≠ ininteligibil

posibil ≠ imposibil
încrezător ≠ neîncrezător
dezirabil ≠ indezirabil
a păgubi ≠ a despăgubi
potrivit ≠ nepotrivit

5. abate

Abatele mănăstirii a ținut o cuvântare în fața credincioșilor. (stareț)
Nu ne putem abate de la potecile marcate. (a se îndepărta)

ban

Sper ca banul aruncat în fântână să-mi poarte noroc. (monedă)
Banul Craiovei a fost mazilit. (dregător domnesc)

cap

Iau medicamente, deoarece mă doare capul. (parte a corpului)
Capul Bunei Speranțe se află în sudul Africii. (promontoriu)

corn

Cornul animalului a străpuns materialul cortului. (formațiune dură care crește pe craniul animalelor)

Cornul este un arbust întâlnit în zonele de deal și de munte. (arbust)

bursă

Am investit toți banii la bursă. (piață unde se tranzacționează valori mobiliare, mărfuri, valute)

Elevii care au rezultate bune iau burse de merit. (alocație bănească dată de o instituție/de stat unui elev)

arie

Mașinile agricole seceră grâul pe arie. (suprafață de teren)
Soprana interpretează o arie puțin cunoscută melomanilor. (compoziție muzicală)
Aria dreptunghiului este ușor de aflat. (măsură a unei suprafețe)

cer

Eu cer ceea ce mi se cuvine. (a solicita)
Cerule este roșiatic la ceas de apus. (spațiu cosmic)
Pădurarii au tăiat mai mulți ceri în această rezervație naturală. (arbore înrudit cu stejarul)

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
Abrevieri	7
I. ELEMENTE DE VOCABULAR	9
1. Relații semantice	10
Sinonime	10
Antonime	12
Cuvinte polisemantice	13
Omonime	14
Paronime. Atracția paronimică	17
Să exersăm!	19
2. Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului	22
Derivarea	22
Tipuri de derivare	23
1. Derivarea cu prefixe	23
2. Derivarea cu sufixe	23
3. Derivarea parasintetică	24
4. Derivarea regresivă	24
Compunerea	25
Tipuri de compunere	25
1. Compunerea prin subordonare	25
2. Compunerea prin juxtapunere	25
3. Compunerea prin abreviere	26
Conversiunea	26
1. Substantivizarea	26
2. Adjectivizarea	27
3. Adverbializarea	27
Aspecte ortografice ale cuvintelor derivate și compuse	29
1. Scrierea derivatelor cu prefixe	29
2. Scrierea derivatelor cu sufixe	29

3. Scrierea cuvintelor compuse	29
⊙ Ortografia adjectivelor compuse	30
⊙ Ortografia adverbelor compuse	30
⊙ Ortografia numeralelor compuse	31
⊙ Ortografia substantivelor compuse	31
⊙ Ortografia verbelor compuse	32
Să exersăm!	32

II. FONETICĂ, ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

1. Alfabetul limbii române. Corespondența sunet–literă	36
2. Structura fonetică a cuvintelor. Grupuri de sunete	40
3. Silaba. Despărțirea cuvintelor în silabe	45
4. Accentul	47
5. Reguli de scriere și de pronunție	49
Să exersăm!	53

III. PĂRȚILE DE VORBIRE

1. Verbul	60
Clasificări	62
Modurile și timpurile verbului	66
⊙ Modul indicativ	66
⊙ Modul conjunctiv	70
⊙ Modul condițional-optativ	71
⊙ Modul imperativ	72
Locuțiunile verbale	73
Formele verbale nepersonale	74
⊙ Infinitivul	74
⊙ Gerunziul	75
⊙ Participiul	75
⊙ Supinul	76
Posibilități combinatorii ale verbului	76
⊙ Verbul – centru de grup	76
⊙ Verbul – subordonat	77
Procedee de formare a verbelor	78
Să exersăm!	79

2. Substantivul și articolul	84
Clasificări	84
Categoriile gramaticale ale substantivului	84
⦿ Genul substantivului	84
⦿ Dificultăți legate de încadrarea unui substantiv într-un gen gramatical	86
⦿ Numărul substantivului	87
⦿ Determinarea substantivului	88
⦿ Articolul genitival	89
⦿ Articolul demonstrativ	89
Locuțiunile substantivale	90
Cazul substantivului și funcțiile sintactice	90
Posibilități combinatorii ale substantivului	92
Procedeele de formare a substantivelor	93
Să exersăm!	94
3. Pronumele	98
Pronumele personal	99
⦿ Flexiunea pronumelui personal	99
⦿ Formele pronumelui personal	99
⦿ Funcțiile sintactice ale pronumelui personal	100
⦿ Anticiparea și reluarea prin clitice (forme neaccentuate) pronominale personale	100
⦿ Posibilități combinatorii ale pronumelui personal	101
Pronumele personal de politețe	102
⦿ Flexiunea pronumelui personal de politețe	102
⦿ Posibilități combinatorii ale pronumelui personal	103
Pronumele reflexiv	103
⦿ Formele pronumelui reflexiv	104
⦿ Funcțiile sintactice ale pronumelui reflexiv	105
⦿ Posibilități combinatorii ale pronumelui reflexiv	105
Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	106
⦿ Formele flexionare ale posesivului	106
⦿ Structuri cu posesivul	108
⦿ Funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv	108
⦿ Adjectivul pronominal posesiv	108
⦿ Topica adjectivului pronominal posesiv	109

Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ	111
⊙ Formele flexionare ale pronumelui demonstrativ	111
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ	113
⊙ Adjectivul pronominal demonstrativ	113
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal demonstrativ	114
Pronumele și adjectivul pronominal interogativ	115
⊙ Flexiunea pronumelui și a adjectivului pronominal interogativ	116
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui interogativ	118
⊙ Adjectivul pronominal interogativ	118
Pronumele și adjectivul pronominal relativ	121
⊙ Funcțiile sintactice ale pronomelor relative	123
⊙ Adjectivul pronominal relativ	123
⊙ Topica și folosirea corectă a pronumelui relativ	124
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal relativ	125
Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât	126
⊙ Formele pronumelui nehotărât	126
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât	126
⊙ Adjectivul pronominal nehotărât	128
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal nehotărât	128
Pronumele și adjectivul pronominal negativ	131
⊙ Formele pronumelui negativ	131
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui negativ	131
⊙ Adjectivul pronominal negativ	132
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal negativ	134
Adjectivul pronominal de întărire	135
⊙ Formele adjectivului pronominal de întărire	135
⊙ Topică și punctuație	136
Să exersăm!	137
4. Adjectivul	142
Tipuri de adjective	142
Flexiunea adjectivului	143

Categoriile gramaticale ale adjectivului	144
Acordul adjectivului cu substantivul determinat	144
Determinarea	144
Gradele de intensitate	145
Funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunii adjectivale	147
Să exersăm!	148
5. Numeralul cardinal și numeralul ordinal	152
Clasele de numere	152
Flexiunea numeralelor	153
Aspecte normative	154
Posibilități combinatorii ale numeralului	157
Funcțiile sintactice ale numeralului	160
Să exersăm!	162
6. Adverbul	168
Tipuri de adverbe	168
Gradele de comparație	171
Procedeele de formare a adverbilor	171
Posibilități combinatorii ale adverbului	172
Funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale	172
Subordonarea prin adverbe relative	173
Să exersăm!	174
7. Prepoziția	176
Tipuri de prepoziții	176
Locuțiunile prepoziționale	177
Grupul prepozițional	178
Funcții sintactice ale grupului prepozițional	178
Restricțiile de caz	179
Restricțiile de articulare	179
Restricțiile privind numărul	180
Să exersăm!	181
8. Conjunția	184
Clasificarea conjuncțiilor	184
Norme de punctuație	186
Să exersăm!	188

9. Interjecția	190
Clasificarea interjecțiilor	190
Interjecții predicative	191
Funcțiile sintactice ale interjecției	191
Punctuația interjecției	192
Posibilități combinatorii ale interjecției	192
Să exersăm!	194
IV. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI	197
1. Enunțul. Tipuri de enunț	198
Propoziția și fraza	199
Marcarea grafică a unui enunț	200
Clasificări	200
Enunțuri asertive/interogative/imperative/exclamative	200
Enunțuri afirmative/negative	205
Să exersăm!	207
2. Relații sintactice în interiorul unui enunț	210
Relația de dependență/de subordonare	210
Tipuri de dependență	212
Relația de nondependență/de coordonare	217
Modalități de realizare a relației de coordonare	217
Să exersăm!	219
3. Construcții incidente	220
Tipuri de construcții incidente	220
Topică și punctuație	223
Să exersăm!	225
4. Construcții eliptice	228
Tipuri de elipsă	228
Să exersăm!	230
V. FUNCȚIILE SINTACTICE	231
1. Predicatul	232
Predicatul verbal	235
● Realizări ale predicatului verbal	235
● Acordul predicatului verbal cu subiectul	237

Predicatul nominal	238
⊙ Verbul copulativ	238
⊙ Alte verbe copulative	239
⊙ Numele predicativ	240
Topică și punctuație	243
Să exersăm!	244
2. Subiectul	252
Tipuri de subiect	254
Subiectul exprimat	254
Subiectul neexprimat	254
Realizări ale subiectului	255
Acordul dintre subiect și predicat	256
Topică și punctuație	257
Să exersăm!	260
3. Complementele	264
Complementul direct	264
Realizări ale complementului direct	265
Topică și punctuație	268
Să exersăm!	270
Complementul indirect	272
Realizări ale complementului indirect	272
Topică și punctuație	274
Să exersăm!	276
Complementul prepozițional	278
Realizări ale complementului prepozițional	279
Topică și punctuație	280
Să exersăm!	284
4. Construcțiile impersonale	286
Verbele impersonale – clasificare	286
Să exersăm!	288
5. Construcțiile active/Construcțiile pasive cu verbul <i>a fi</i>	292
Să exersăm!	296
6. Construcțiile cu pronume reflexive	300
Tipuri de construcții cu pronume reflexive	301

Funțiile sintactice ale cliticului pronominal din construcțiile reflexive	301
Să exersăm!	306

7. Circumstanțialul de loc	310
Realizări ale circumstanțialului de loc	311
Topică și punctuație	312
Să exersăm!	314
8. Circumstanțialul de timp	316
Realizări ale circumstanțialului de timp	316
Topică și punctuație	318
Să exersăm!	321
9. Circumstanțialul de mod	324
Realizări ale circumstanțialului de mod	325
Topică și punctuație	326
Să exersăm!	328
10. Circumstanțialul de cauză	330
Realizări ale circumstanțialului de cauză	331
Topică și punctuație	332
Să exersăm!	334
11. Circumstanțialul de scop	336
Realizări ale circumstanțialului de scop	337
Topică și punctuație	338
Să exersăm!	340
12. Circumstanțialul condițional – Construcțiile condiționale	342
Realizări ale circumstanțialului condițional	343
Topică și punctuație	344
Să exersăm!	346
13. Circumstanțialul concesiv – Construcțiile concesive	350
Realizări ale circumstanțialului concesiv	351
Topică și punctuație	352
Să exersăm!	354
14. Atributul	356
Realizări ale atributului	357
Topică și punctuație	365
Să exersăm!	368

15. Apozitia	374
Caracteristici ale apozitiei	374
Realizari ale apozitiei	376
Valori gramaticale si functii sintactice ale bazei	377
Relatii sintactice in interiorul apozitiei	378
Acordul apozitiei	378
Topica si punctuatie	378
Sa exersam!	380
VI. ELEMENTE DE STILISTICA	383
1. Limba standard	384
Limba scrisa/limba vorbita	385
2. Registre lingvistice	390
Registrul popular	392
Registre regionale	392
Argoul	394
Jargonul	395
Limbajul stiintific	395
3. Organizarea coerenta a textului	396
Sa exersam!	398
VII. Sugestii de rezolvare a exercitiilor propuse	401
Bibliografie	485